

Kadın Üreticilerin Girişimcilik Kararlarını Etkileyen Faktörlerin Analizi: İzmir'in Bayındır İlçesi Örneği

Ece YÜRÜK

Orcid no: 0000-0002-7918-0539

Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, İzmir

Sait ENGİNDENİZ

Orcid no: 0000-0002-7371-3330

Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, İzmir

Makale Künyesi

*Araştırma Makalesi /
Research Article*

*Sorumlu Yazar /
Corresponding Author*
Ece YÜRÜK
eceyuruk35@gmail.com

Geliş Tarihi / Received:
01.09.2020

Kabul Tarihi / Accepted:
28.12.2020

Tarım Ekonomisi Dergisi
Cilt:26 Sayı:2 Sayfa: 177-189
Turkish Journal of
Agricultural Economics
Volume: 26 Issue: 2 Page: 177-189

JEL Classification: Q12, Q13, Q14

Özet

Amaç: İzmir'in Bayındır ilçesinde sulanabilir arazilerde bitkisel üretim yapan kadın üreticilerin girişimcilik kararlarını etkileyen faktörleri saptamaktır.

Tasarım/Methodoloji /Yaklaşım: Araştırma verileri oransal örnekleme ile 81 kadın üreticiden anket yöntemiyle derlenmiştir. Verilerin analizinde öncelikle kadın üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri ortaya konulmuştur. Daha sonra yıllık faaliyet sonuçları analiz edilmiştir. Kadın üreticilerin girişimcilikle ilgili bilgi düzeylerinin, önem verdikleri faktörlerin, gelecek eğilim ve beklentilerinin değerlendirilmesinde beşli likert ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada kadın üreticilerin girişimcilik kararlarında önem verdikleri kriterler ise Bulanık Eşli Karşılaştırma Yöntemiyle analiz edilmiştir.

Bulgular: Kadın üreticilerin ortalama yaşı 49.91, ortalama eğitim süreleri 6.72 yıl, ortalama tarımsal deneyimleri ise 20.15 yıl olarak saptanmıştır. Ortalama arazi mevcudu 14.20 dekar ve 2.45 parselden oluşmaktadır. Arazilerin %63.17'sini mülk araziler oluşturmaktadır. Bitkisel üretimden dekara elde ettikleri ortalama net gelir 1712.73 TL olarak hesaplanmıştır. Kadın üreticilerin %73'ü girişimcilik konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünmektedir. Buna karşın büyük çoğunluğu girişimcilik konusunda eğitim almadığını belirtmekte ve bu konudaki temel bilgi kaynağını sosyal çevre olarak göstermektedir. Kadın üreticilerin %87.65'i tarımsal üretim kararlarında kendi bilgi ve deneyimlerinden yararlanmaktadır. Kadın üreticilerin girişimcilik kararı almalarında hane gelirlerine katkıda bulunma isteği, bağımsızlık ve başarıma isteği önemli rol oynamaktadır. Kadın üreticilerin girişimcilik kararlarında en fazla önem verdikleri kriterin aile yapısı ve sosyal çevre olduğu belirlenmiştir.

Özgünlük/Değer: 1980'li yıllardan itibaren hızlı bir gelişme gösteren girişimcilik anlayışı, kadınların da ilgi alanı içerisine girmiştir. Kadın girişimci sayısının artmasıyla birlikte, kadın girişimciliği üzerinde önemle durulan ve araştırılan bir konu haline gelmiştir. Kırsal alanda kadın girişimciliğinin özellikle ekonomik ve sosyal hedefleri bulunmaktadır. Bu nedenle son dönemde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından kadın üreticilere yönelik hibe ve proje destekleri verildiği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında uygulama sonuçlarının kadın üreticiler düzeyinde araştırılması ve ortaya konması da konunun sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Girişimcilik, kadın girişimciliği, kırsal ekonomi, karar analizleri

Analysis of the Factors Affecting the Entrepreneurship Decisions of Women Farmers: The Case of Bayındır District of İzmir Province

Abstract

Purpose: To determine the factors affecting the entrepreneurial decisions of women farmers who produce crop in irrigable lands in Bayındır district of İzmir.

Design/Methodology/Approach: The research data were obtained with proportional sampling from 81 women farmers using a survey method. In the analysis of the data, first of all, the socio-economic characteristics of the women farmers were revealed. Then, annual activity results were analyzed. The five-point Likert scale was used to evaluate the knowledge level of women farmers about entrepreneurship, the factors they attach importance to, future trends and expectations. In the study, the criteria that women farmers attach importance to in their entrepreneurship decisions were analyzed using the Fuzzy Paired Comparison Method.

Findings: The average age of women farmers is 49.91 years, their average education period is 6.72 years, and their average agricultural experience is 20.15 years. The average land size is 14.20 decares and consists of 2.45 parcels. 63.17% of the lands are owned lands. Average net income from crop production per decares has been calculated as 1712.73 TL. 73% of the women farmers think that they have sufficient knowledge about entrepreneurship. On the other hand, the majority of them state that they have not received training in entrepreneurship and show the main source of information on this subject as the social environment. 87.65% of women farmers benefit from their own knowledge and experience in their agricultural production decisions. The willingness to contribute to household income, independence, and willingness to succeed play an important role in the entrepreneurship decision of women farmers. It has been determined that the most important criteria in their entrepreneurship decisions for women farmers are family structure and social environment.

Originality/Value: The understanding of entrepreneurship, which has been developing rapidly since the 1980s, has also been in the interest of women. With the increase in the number of women entrepreneurs, women entrepreneurship has become a subject of importance and research. Women's entrepreneurship in rural areas has particularly economic and social goals. For this reason, it is seen that the Ministry of Agriculture and Forestry has recently given grants and project support to women farmers. From this point of view, researching and revealing the application results at the level of women farmers is also important for the sustainability of the issue.

Key words: Entrepreneurship, women entrepreneurship, rural economics, decision analysis

1.GİRİŞ

Günümüzde girişimci, ekonomik faaliyetlerin yapılmasında, istihdam alanlarının yaratılmasında ve üretim faaliyetlerinin farklı aşamalarında en önemli kilit faktörlerden biridir. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren hızlı bir gelişme gösteren girişimcilik anlayışı, kadınların da ilgi alanı içerisine girmiştir (Türkten ve Demiryürek, 2015). Kadınların girişimcilik faaliyetlerine katılımının artmasını, sosyo-kültürel yapıdaki değişime, çalışma hayatındaki cinsiyet temelli güçlüklerle, girişimciliğin iş garantisi olarak görülmesine ve başarılı kadın girişimcilerin sayısının giderek artmasına bağlamak mümkündür (Soysal, 2013). Dolayısıyla kadın girişimciliği, son yıllarda üzerinde önemle durulan ve araştırılan bir konu haline gelmiştir.

Türkiye'de kadın girişimciler üzerine çalışmalar yapılmasında, dünyanın farklı ülkelerinde kadın girişimci sayısındaki artışlar ve Avrupa Birliği, OECD ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların kadın girişimciliğini destekleyici politikalar izlemesi ve çalışmalar yapması etkili olmuştur (Yetim, 2002). Türkiye'de tarım ve tarıma dayalı sanayinin ekonomi içerisindeki önemi ve bu faaliyetlerin çoğunun kırsal alanda yapılması, girişimcilik faaliyetlerinin daha etkin yapılması ve sürdürülebilirliği gibi nedenlerle girişimcilik çalışmaları özellikle kırsal alanlarda hız kazanmıştır. Kırsal alanda girişimciliğin özellikle ekonomik ve sosyal hedefleri bulunmaktadır. Bu nedenle son dönemde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından kadın üreticilere yönelik hibe ve proje destekleri verildiği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında uygulama sonuçlarının kadın üreticiler düzeyinde araştırılması ve ortaya konması da konunun sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir.

Türkiye'de bugüne kadar kadınların girişimcilik faaliyetlerine ilişkin pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların bazılarında, kadın girişimcilerin önemine dikkat çekilmiş ve geliştirilmesi yönünde öneriler sunulmuştur (Arıkan, 1988; Kantar, 1999; Yetim, 2002; Bedük, 2005; Memiş ve ark., 2007; Can ve Karataş, 2007; Gülçubuk ve ark., 2012; İplik, 2012; Ülker, 2013; Yalman ve Gündoğdu, 2014; Uzmay ve Karaturhan, 2015; Germir, 2015, Kızılaslan ve Karaömer, 2015; Tok ve ark., 2016; Çelik, 2018; Durna, 2018; Tatar, 2018; Kaçar, 2018). Bazı çalışmalarda kadın girişimcilerin sosyo-ekonomik özellikleri ve girişimcilik faaliyetleri incelenmiştir (Yağcı ve Bener, 2005; Şahin, 2009; Güleç, 2011; Gülçubuk ve ark., 2011; Kaya ve Atsan, 2012; Karaturhan ve ark., 2017). Bazı çalışmalarda ise Türkiye'deki kadın istihdamının mevcut durumu ve sorunları üzerinde durulmuştur (Abay ve ark., 1999; Erçoban, 2009; Kızılaslan ve Ymanoğlu, 2010; Ataseven ve Gülçubuk, 2012; Soysal, 2013; Esen, 2013; Zihnioğlu, 2013; Türkten ve Demiryürek, 2015; Güresinli, 2015; Aydın Can ve Engindeniz, 2019).

Ancak kırsal alanda kadınlar üzerinde yapılan çalışmalar genel faaliyetlerin incelendiği araştırmalar olarak kalmış, sadece mevcut durumlar ortaya konulmuştur. Oysa kırsal kesimde girişimcilik yapan ve tarımsal üretim faaliyetinde bulunan kadınların faaliyetlerinin ve sorunlarının araştırmalarla ortaya konması da gerekmektedir. Ayrıca kadın üreticilerin girişimcilik kararlarını etkileyen faktörlerin saptanması ve yıllık faaliyet sonuçlarının saptanmasına yönelik bir araştırma ile kadın üreticiler daha iyi yönlendirilebileceği gibi, politika düzenleyicilere ışık tutabilecek önemli veriler de elde edilebilecektir. Ayrıca, sivil toplum kurumlarının, diğer destek kurumlarının ve üniversitelerin faaliyetlerinin bu konuya odaklanması da sağlanabilecektir.

İzmir'in Bayındır ilçesinde yapılacak bir araştırma, bu yöndeki bilimsel boşluğu bir ölçüde doldurabileceği gibi, kırsal kesimdeki kadın gücünün harekete geçirilmesi ve sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanmasındaki arayışlara ışık tutabilmesi açısından da yararlı sonuçlar ortaya koyabilecektir. Diğer taraftan, kırsal kesimde kadın girişimciliği ve sorunları bölgeden bölgeye değişebildiği gibi, her bölgede etkili olan faktörler de farklı olabilmektedir. Bu nedenle bu yöndeki araştırmaların her yöre için ayrı ayrı yapılması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında araştırmanın diğer bölgelerde yapılacak araştırmalar için bilimsel bir rehber olabileceği de düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı; İzmir'in Bayındır ilçesinde sulanabilir arazilerde bitkisel üretim yapan kadın üreticilerin girişimcilik kararlarını etkileyen faktörleri saptamaktır. Bu amaçla anket yöntemiyle derlenen veriler analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

2. MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırmanın ana materyalini oluşturan veriler, İzmir'in Bayındır ilçesinde faaliyet gösteren ve ÇKS'ye kayıtlı olan kadın üreticilerden anket yoluyla elde edilmiştir. Bunun dışında ilgili kurumların yayınladığı verilerden ve konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmaların sonuçlarından da yararlanılmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı Bayındır İlçe Müdürlüğü'nün 2017 yılı verilerine göre ilçede 486 kadın üretici ÇKS'ye kayıtlıdır ve tarımsal faaliyette bulunmaktadır. Araştırmada bu üretici sayısı ana kitle kabul edilmiş ve örnekleme yöntemiyle bir kısmının kapsama alınmasına karar verilmiştir. Bu amaçla aşağıdaki oransal örnek hacmi formülünden yararlanılmıştır (Newbold, 1995). Bu formül daha önce yapılan birçok araştırmada kullanılmıştır (Özdemir ve ark., 2015, Tiryakioğlu ve Artukoğlu, 2015; Kızıloğlu ve Kızılaslan, 2017; Bozdemir ve ark., 2019; Barlas ve ark., 2019).

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_{px}^2 + p(1-p)}$$

Formülde;

n= Örnek hacmi

N= Kadın üreticilerin toplam sayısı

p= Sulanabilir arazi işleyen kadın üreticilerin oranı (Maksimum örnek hacmi için 0.5 alınmıştır)

σ_{px}^2 = Varyansdır.

Araştırmada %95 güven aralığı ile %10 hata payı esas alınarak hesaplama yapılmış ve örnek hacmi 81 olarak saptanmıştır. Görüşülen kadın üreticiler tesadüfi sayılar cetvelinden yararlanılarak saptanmıştır.

Verileri toplamak amacıyla hazırlanan anket formunda, kadın üreticilerin sosyo-ekonomik özelliklerini ve faaliyet sonuçlarını belirlemeye yönelik sorular ile girişimcilik kararlarını etkileyen faktörleri saptamaya yönelik sorulara yer verilmiştir. Araştırmada 2017 üretim dönemi analiz edilmiştir.

Verilerin analizinde öncelikle kadın üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri ortaya konulmuştur. Daha sonra yıllık faaliyet sonuçları analiz edilmiştir. Bu aşamada; kadın üreticilere ait sulanabilir parsellerde yetiştirilen bitkisel ürünlerden elde edilen verimler, üretici eline geçen ürün fiyatları, bu ürünler için yapılan üretim masrafları ve elde edilen net gelirler saptanmıştır. Bu aşamada aritmetik ortalama ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır.

Yıllık bitkisel ürünlerde üretim masraflarını; işgücü ve çekigücü masrafları, materyal (tohum-fide, gübre vb.) masrafları, arazi kirası, masraflar toplamının faizi (%4) ve yönetim karşılığı (%3) oluşturmaktadır. Çok yıllık ürünlerde masraflara tesis masrafları amortisman payı da eklenmiştir (Kıral ve ark., 1999). Ürünlere ait net gelir hesabında, brüt üretim değerinden üretim masrafları çıkarılmıştır.

Kadın üreticilerin girişimcilikle ilgili bilgi düzeylerinin, önem verdikleri faktörlerin, gelecek eğilim ve beklentilerinin değerlendirilmesinde beşli likert ölçeği kullanılmıştır (Bilgin, 1995). Araştırmada kadın üreticilerin girişimcilik kararlarında önem verdikleri kriterler ise Bulanık Eşli Karşılaştırma Yöntemiyle (Fuzzy Paired Comparison) analiz edilmiştir. Bu yöntem, basit eşli karşılaştırma yöntemiyle benzerlik göstermektedir. Her ikisinde de kadın üreticiler iki amacı karşılamaktadır. Diğer taraftan bu yöntemde, bir amacın diğerine göre tercih derecesi ortaya konulmakta ve ayrıca kadın üreticilerin iki amaç arasında kayıtsız kalmaları sağlanmaktadır (Pedrycz and Gomide, 1998; Günden ve Miran, 2007). Araştırmada kadın üreticilere girişimcilik seçeneklerini belirlemek amacıyla beş farklı kriter ve bu kriterlerin 10 ayrı karşılaştırması sunulmuştur. Bu kriterler; aile yapısı ve sosyal çevre, demografik özellikler, kişilik özellikleri, ekonomik faktörler ve girişimcilik destekleridir.

3.ARAŞTIRMABULGULARI

Kadın üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri ile ilgili bilgiler Çizelge 1'de sunulmuştur. Çizelgeden görüldüğü gibi kadın üreticilerin ortalama yaşı 49.91, ortalama eğitim süreleri 6.72 yıl, ortalama tarımsal deneyimleri ise 20.15 yıl olarak saptanmıştır.

Çizelge 1. Kadın üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri

Table 1. Socio-economic characteristics of women farmers

Yaş	49.91
Eğitim süresi (yıl)	6.72
Tarımsal deneyim süresi (yıl)	20.15
Hane nüfusu (kişi)	3.00
Aile işgücü potansiyeli (EİG)	642.00
Arazi mevcudu (da)	14.20
Parsel sayısı (adet)	2.45
Mülk arazi oranı (%)	63.17
Öz sermaye oranı (%)	82.30
Kooperatife ortaklık oranı (%)	53.09

İşletmelerde hane nüfusu ortalama 3.00, aile işgücü potansiyeli ise ortalama 2.14 Erkek İş Birimi ve 642 Erkek İş Günü olarak saptanmıştır. İşletmelerde ortalama arazi mevcudu 14.20 dekadır ve 2.45 parselden oluşmaktadır. Arazilerin %63.17'sini mülk araziler oluşturmaktadır ve %50'si tarla arazileridir. İşletmelerde toplam pasifin %82.30'unu öz sermaye oluşturmaktadır. Kadın üreticilerin %53.09'u bir tarımsal kooperatife ortak durumdadır. Ortak olunan başlıca kooperatifler ise, tarım kredi, tarım satış ve sulama kooperatifleridir.

Kadın üreticilere sahip oldukları arazileri ne zaman elde ettikleri sorulduğunda 1-40 yıl arasında değişen yanıtlar alınmıştır ve ortalama süre 9.02 yıl olarak hesaplanmıştır. Arazileri nasıl elde ettikleri sorulduğunda ise; %40.74'ü aile tasarrufu olduğunu, %14.81'i banka kredisi ile alındığını, %12.35'i şahıslardan borçlanma ile alındığını, %1.23'ü hibe yoluyla elde edildiğini, geriye kalanlar ise diğer şekillerde elde edildiğini ifade etmiştir. Kadın üreticilere sahip oldukları öz sermayeyi nasıl elde ettikleri sorulduğunda; %55.56'sı aile tasarrufu olduğunu, %24.69'u banka kredisiyle elde edildiğini, %12.35'i şahıslardan borçlanma ile elde edildiğini, %1.23'ü hibe yoluyla elde edildiğini, geriye kalanlar ise diğer şekillerde elde edildiğini ifade etmiştir.

Kadın üreticilerin 2017 yılı bitkisel üretim faaliyetleri incelendiğinde, mevcut arazinin 0.54 dekarını boş bıraktığı, geriye kalan arazilerde ise çoğunlukla zeytin (yağlık), mısır (dane ve silajlık), buğday, arpa, domates (sofralık), patlıcan, kiraz, üzüm (çekirdeksiz) ve seftali üretimi yaptığı saptanmıştır. Bu ürünlerden ve işletmeler genelinde dekara elde edilen ortalama net gelir ile ilgili bilgiler Çizelge 2'de verilmiştir. Görüldüğü gibi kadın üreticiler ortalama net gelirin %57.10'unu zeytin ve silajlık mısırdan elde etmektedir. Bitkisel üretimden dekara elde ettikleri ortalama net gelir ise 1712.73 TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 2. Kadın üreticilerin bitkisel üretim faaliyet sonuçları (2017)

Table 2. Crop production activity results of women farmers (2017)

Yetiştirilen ürünler	Üretim alanı (da)	Brüt üretim değeri (TL) (1)	Üretim masrafları (TL) (2)	Net gelir (TL) (1-2)	%
Arpa	1.40	1038.74	707.73	331.01	1.36
Buğday	2.17	1432.42	1226.64	205.78	0.85
Domates	0.92	5780.68	1183.16	4597.52	18.90
Mısır (Dane)	1.11	1299.81	648.20	651.61	2.68
Mısır (Silajlık)	2.42	6957.89	1458.57	5499.32	22.61
Patlıcan	0.60	2538.05	815.11	1722.94	7.09
Kiraz	0.39	2586.21	914.54	1671.67	6.87
Şeftali	0.53	2159.78	1038.33	1121.45	4.61
Zeytin	4.07	12865.32	4478.12	8387.20	34.49
Üzüm	0.05	232.65	100.41	132.24	0.54
Toplam	13.66	36891.55	12570.81	24320.74	100.00
Ortalama (TL/da)	-	2598.00	885.27	1712.73	-

Araştırmada kadın üreticilere girişimcilik (kendi işini kurma) konusundaki bilgi düzeyleri sorulduğunda %72.84'ü bilgili ve çok bilgili olduğunu belirtmiştir. Bilgisiz olmadığını ifade eden kadın üreticilerin oranı ise %7.41 olarak saptanmıştır (Çizelge 3).

Çizelge 3. Kadın üreticilerin girişimcilik konusundaki bilgi düzeyleri

Table 3. Knowledge levels of women farmers on entrepreneurship

Bilgi düzeyi	Kadın üretici sayısı	%
Çok bilgili	9	11.11
Bilgili	50	61.73
Kararsız	3	3.70
Az bilgili	13	16.05
Bilgisiz	6	7.41
Toplam	81	100.00

Kadın üreticilere girişimcilik konusunda daha önce bir eğitim alıp almadıkları sorulduğunda %97.53'ü almadığını belirtmiştir. Kadın üreticilere girişimcilikle ilgili bilgi kaynakları sorulduğunda ise; birden fazla yanıt vermişler ve %62.96'sı sosyal çevre, %53.09'u TV-internet, %6.17'si seminer-toplantı, %3.70'i dergi-gazete olduğunu belirtmiştir.

Kadın üreticilere, ailelerinde kendilerinden başka girişimci olup olmadığı sorulduğunda %48.15'i evet yanıtı vermiştir. Evet yanıtı veren kadın üreticilere bu girişimcilerin kimler olduğu sorulduğunda, %53.85'i eş, %12.82'si kardeş, %10.26'sı baba, geriye kalanlar ise diğer yanıtı vermiştir.

Kadın üreticilere girişimde bulunacakları üretim dalını seçerken hangi kaynaklara göre karar verdikleri sorulduğunda birden fazla yanıt vermişler ve %87.65'i kendi bilgi ve deneyimlerini, %25.93'ü kamu tarımsal kuruluşlarının tavsiyelerini, %19.75'i interneti, %13.58'i diğer üreticilerin önerilerini, %6.17'si devlet desteklerini, %6.17'si de diğer kaynakları esas aldıklarını belirtmiştir.

Araştırmada kadın üreticilere girişimcilik kararı alırken çeşitli faktörlere ne derece önem verdikleri sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre kadın üreticilerin en fazla önem verdikleri faktörler sırasıyla; 'Hane halkı gelirine katkı sağlama isteği', 'Bağımsız çalışma arzusu', 'Başarı tutkusu' ve 'Bildiyi bir iş üzerinde çalışmayı isteme' olarak saptanmıştır (Çizelge 4).

Araştırmada kadın üreticilere girişimci olurken karşılaşılan zorluklara ne derece katıldıkları sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre kadın üreticilerin en fazla katıldıkları zorlukların sırasıyla; 'Toplumun kadın girişimcilere olumsuz bakışı', 'Cinsiyet ayrımcılığı', 'Pazarı tanımamak' ve 'Toplumun ataerkil yapısı' olduğu saptanmıştır (Çizelge 5).

Çizelge 4. Kadın üreticilerin girişimcilik kararı almalarıyla ilgili faktörlere verdikleri önem düzeyi**Table 4.** The level of importance women farmers attach to factors related to their entrepreneurial decision making

Faktörler	Önem düzeyi										Ortalama
	Çok önemli (5)		Önemli (4)		Kararsız (3)		Önemli değil (2)		Hiç önemli değil (1)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Hane halkı gelirin katkı sağlama isteği	61	75.31	20	24.69	-	-	-	-	-	-	4.75
Bağımsız çalışma arzusu	60	74.07	21	25.93	-	-	-	-	-	-	4.74
Başarı tutkusu	57	70.37	23	28.40	1	1.23	-	-	-	-	4.69
Bildiği bir iş üzerinde çalışmayı isteme	57	70.37	23	28.40	1	1.23	-	-	-	-	4.69
Kendini ispat etme isteği	55	67.90	23	28.40	3	3.70	-	-	-	-	4.64
Eş, anne, baba gibi yakın çevrenin girişimciliği desteklemesi	55	67.90	22	27.16	4	4.94	-	-	-	-	4.63
Başka seçeneğinin olmaması	56	69.14	18	22.22	6	7.41	1	1.23	-	-	4.59
Ekonomik özgürlüğe sahip olma isteği	55	67.90	18	22.22	6	7.41	2	2.47	-	-	4.56
Yeterli sermayenin mevcut olması	49	60.49	23	28.40	5	6.17	2	2.47	2	2.47	4.42
Girişimcilere hibe (geri ödemesiz) desteklerin veriliyor olması	56	69.14	10	12.35	2	2.47	11	13.58	2	2.47	4.32
Daha önce çalışma deneyiminin olması	47	58.02	20	24.69	7	8.64	6	7.41	1	1.23	4.31
Ücretsiz girişimcilik eğitimlerinin veriliyor olması	50	61.73	13	16.04	2	2.47	10	12.35	6	7.41	4.12

Çizelge 5. Kadın üreticilerin girişimciliğe yönelirken karşılaşılan zorluklara katılma düzeyi**Table 5.** The level of participation of women farmers for the difficulties encountered while embracing entrepreneurship

Zorluklar	Katılma düzeyi										Ortalama
	Kesinlikle katılıyorum (5)		Katılıyorum (4)		Kararsızım (3)		Katılmıyorum (2)		Kesinlikle katılmıyorum (1)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Toplumun kadın girişimcilere olumsuz bakışı	53	65.43	27	33.33	-	-	-	-	1	1.23	4.62
Cinsiyet ayrımcılığı	53	65.43	27	33.33	-	-	-	-	1	1.23	4.62
Pazarı tanılamak	47	58.02	33	40.74	1	1.23	-	-	-	-	4.57
Toplumun ataerkil yapısı	50	61.73	29	35.80	1	1.23	-	-	1	1.23	4.57
Kadın girişimcilere olan güvensizlik	48	59.26	32	39.51	-	-	-	-	1	1.23	4.56
Sermaye temininde yaşanan zorluklar	48	59.26	28	34.57	5	6.17	-	-	-	-	4.53
Bilgi eksikliği	46	56.79	31	38.27	4	4.94	-	-	-	-	4.52
Fiziksel yorgunluk	48	59.26	27	33.33	3	3.70	3	3.70	-	-	4.48
Deneyim eksikliği	45	55.56	29	35.80	5	6.17	2	2.47	-	-	4.44
Zaman darlığı	45	55.56	30	37.04	1	1.23	3	3.70	2	2.47	4.40

Araştırmada kadın üreticilere, girişimci olmanın sağladığı avantajlara ne derecede katıldıkları sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre kadın üreticilerin en fazla katıldıkları avantajların sırasıyla; 'Girişimcilik kadınların kendilerine güveninin artmasını sağlar', 'Girişimcilik kadınların sosyal refahını artırır' ve 'Girişimcilik, kadınların diğer kadınlara rol model (örnek) olmasını sağlar' olduğu saptanmıştır (Çizelge 6).

Çizelge 6. Kadın üreticilerin girişimciliğin sağladığı avantajlara katılma düzeyleri**Table 6.** Levels of participation of women farmers in the advantages of entrepreneurship

Avantajlar	Katılma düzeyi										Ortalama
	Kesinlikle katılıyorum (5)		Katılıyorum (4)		Kararsızım (3)		Katılmıyorum (2)		Kesinlikle katılmıyorum (1)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Girişimcilik kadınların kendilerine güveninin artmasını sağlar.	58	71.60	23	28.40	-	-	-	-	-	-	4.72
Girişimcilik kadınların sosyal refahını artırır.	58	71.60	23	28.40	-	-	-	-	-	-	4.72
Girişimcilik, kadınların diğer kadınlara rol model (örnek) olmasını sağlar.	57	70.37	24	29.63	-	-	-	-	-	-	4.70
Girişimcilik kadınlara maddi özgürlük sağlar.	56	69.14	25	30.86	-	-	-	-	-	-	4.69
Girişimcilik kadınlara başarıya duygusu sağlar.	55	67.90	26	32.10	-	-	-	-	-	-	4.68
Girişimcilik kadınlara sosyal statü sağlar.	55	67.90	26	32.10	-	-	-	-	-	-	4.68
Girişimcilik kadınların kişisel gelişimine katkı sağlar.	55	67.90	26	32.10	-	-	-	-	-	-	4.68
Girişimcilik kadınların aile içinde daha fazla söz sahibi olmasını sağlar.	55	67.90	24	29.63	2	2.47	-	-	-	-	3.47
Girişimciliğin kadınlara sağlayacağı herhangi bir avantajı yoktur.	3	3.70	2	2.47	1	1.23	19	23.46	56	69.14	1.48

Kadın üreticilere, kadın girişimcilerin sahip olması gereken kişilik özelliklerine ne derecede önem verdikleri sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre, kadın üreticilerin en fazla önem verdikleri kişisel özelliklerin sırasıyla; disiplinli, çalışkan, iletişim becerisi yüksek ve yenilikçi olma olduğu saptanmıştır (Çizelge 7).

Çizelge 7. Kadın üreticilere göre girişimcilerde olması gereken kişisel özellikler**Table 7.** Personal characteristics that should be in entrepreneurs according to women farmers

Kişisel özellikler	Önem düzeyi										Ortalama
	Çok önemli (5)		Önemli (4)		Kararsız (3)		Önemli değil (2)		Hiç önemli değil (1)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Disiplinli	67	82.72	14	17.28	-	-	-	-	-	-	4.83
Çalışkan	67	82.72	14	17.28	-	-	-	-	-	-	4.83
İletişim becerisi yüksek	66	81.48	15	18.52	-	-	-	-	-	-	4.81
Yenilikçi	67	82.72	13	16.05	1	1.23	-	-	-	-	4.81
Risk üstlenen	64	79.01	17	20.99	-	-	-	-	-	-	4.79
Eğitimli	64	79.01	16	19.75	1	1.23	-	-	-	-	4.78
Liderlik özelliği olan	62	76.54	19	23.46	-	-	-	-	-	-	4.77
Deneyimli	63	77.78	17	20.99	1	1.23	-	-	-	-	4.77
Yüksek özgüvenli	61	75.31	20	24.69	-	-	-	-	-	-	4.75

Araştırmada kadın üreticilere girişimci olmalarını etkileyebilecek faktörler sunulmuş ve bu faktörlere ne derecede katıldıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Verilen yanıtlara göre kadın üreticiler sırasıyla en fazla; 'Yeterli hibe desteği alabilirsem girişimci olma isteğim artar', 'Sürekli ücretsiz danışmanlık alabileceğim bir kurum olursa girişimci olma isteğim artar', 'Yakın çevremde girişimci rol modeller (örnek) varsa girişimci olma isteğim artar', 'Eğitim düzeyim daha yüksek olsa girişimci olma isteğim artar' ifadelerine katıldıkları saptanmıştır (Çizelge 8).

Çizelge 8. Kadın üreticilerin girişimci olmayı etkileyen faktörlere katılma düzeyleri**Table 8.** The level of participation of women farmers in the factors that affect being an entrepreneur

Faktörler	Katılma düzeyi										Ortalama
	Kesinlikle katılıyorum (5)		Katılıyorum (4)		Kararsızım (3)		Katılmıyorum (2)		Kesinlikle katılmıyorum (1)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Yeterli hibe desteği alabilirim girişimci olma isteğim artar.	67	82.72	13	16.05	-	-	-	-	1	1.23	4.79
Sürekli ücretsiz danışmanlık alabileceğim bir kurum olursa girişimci olma isteğim artar.	60	74.07	21	25.93	-	-	-	-	-	-	4.72
Yakın çevremde girişimci rol modeller varsa girişimci olma isteğim artar.	53	65.43	27	33.33	1	1.23	-	-	-	-	4.64
Eğitim düzeyim daha yüksek olsa girişimci olma isteğim artar.	56	69.13	21	25.93	2	2.47	2	2.47	-	-	4.59
Yeni bir alan yerine bildiğim bir alanda girişimci olmayı tercih ederim.	37	45.68	34	41.98	5	6.17	3	3.70	2	2.47	4.25
Aileme yeterince zaman ayıramayacaksam girişimci olmak istemem.	10	12.35	27	33.33	6	7.41	17	20.99	21	25.93	2.85
Ailem izin vermezse girişimci olmak istemem.	8	9.87	17	20.99	5	6.17	21	25.93	30	37.04	2.41
Toplumdan olumsuz tepki alırsam girişimcilikten vazgeçerim.	10	12.35	8	9.88	1	1.23	38	46.91	24	29.63	2.28
Aile gelirim yeterli olursa girişimci olmak istemem.	6	7.41	14	17.28	3	3.70	27	33.33	31	38.27	2.22
Girişimci olmak yerine bir işletmede maaşlı çalışmayı tercih ederim.	5	6.17	3	3.70	2	2.47	33	40.74	38	46.91	1.81

Araştırmada kadın üreticilere girişimcilik, girişimcilik destekleri, kırsal alanda girişimcilik yapma vb. bazı ifadeler sunulmuş ve bu ifadelere ne derecede katıldıkları araştırılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde kadın üreticilerin en fazla, 'Eğitim düzeyi arttıkça kadın girişimci sayısı artacaktır', 'Ailenin manevi desteği kadınların girişimci olma isteğini artırır', 'Toplumun kadın girişimcilere olumlu bakışı kadın girişimci sayısını artırır' ifadelerini önemsedikleri görülmektedir (Çizelge 9). Buna karşın, destekler konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve verilen destekleri yetersiz buldukları da görülmektedir.

Çizelge 9. Kadın üreticilerin girişimcilikle ilgili ifadelere katılma düzeyleri**Table 9.** Level of participation of women farmers to statements about entrepreneurship

İfadeler	Katılma düzeyi										Ortalama
	Kesinlikle katılıyorum (5)		Katılıyorum (4)		Kararsızım (3)		Katılmıyorum (2)		Kesinlikle katılmıyorum (1)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Eğitim düzeyi arttıkça kadın girişimci sayısı artacaktır.	63	77.78	18	22.22	-	-	-	-	-	-	4.78
Ailenin manevi desteği kadınların girişimci olma isteğini artırır.	54	66.67	27	33.33	-	-	-	-	-	-	4.67
Toplumun kadın girişimcilere olumlu bakışı kadın girişimci sayısını artırır.	51	62.96	27	33.33	1	1.23	1	1.23	1	1.23	4.56
Kırsal alanda çocuklar için gündüz bakımevlerinin yaygınlaşması kadın girişimci sayısını artırır.	49	60.49	27	33.33	3	3.70	1	1.23	1	1.23	4.51
Çocuk sayısının artması kadınların girişimci olmasını olumsuz etkiler.	28	34.57	32	39.51	9	11.11	9	11.11	3	3.70	3.90
Girişimcilikte kendimi ispat etmek çok para kazanmaktan daha önemlidir.	14	17.28	30	37.04	22	27.16	10	12.35	5	6.17	3.47
Girişimcilik destekleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.	2	2.47	15	18.52	12	14.81	19	23.46	33	40.74	2.19
İlgili kurum ve kuruluşların girişimcilik hakkındaki bilgilendirmelerini yeterli buluyorum.	6	7.41	5	6.17	2	2.47	27	33.33	41	50.62	1.85
Kadınlara verilen girişimcilik desteklerini yeterli buluyorum.	3	3.70	3	3.70	4	4.94	37	45.68	34	41.98	1.81

Araştırmada kadın üreticilere kırsal alandaki kadınların tarım ile ilgili iş kurmalarında etkili olabilecek faktörler sorulduğunda, en önemli faktörlerin sırasıyla; 'Kârlılık düzeyi ve faaliyeti sürdürülebilmek', 'Toplam maliyetler', 'Üretim yerinin seçimi' ve 'Pazar koşulları ve fiyat değişimi' olduğu saptanmıştır (Çizelge 10).

Çizelge 10. Kadın üreticilerin tarımsal girişimciliği etkileyen faktörlere verdikleri önem düzeyleri**Table 10.** The level of importance women farmers attach to the factors affecting agricultural entrepreneurship

Faktörler	Önem düzeyi										Ortalama
	Çok önemli (5)		Önemli (4)		Kararsız (3)		Önemli değil (2)		Hiç önemli değil (1)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Karlılık düzeyi ve faaliyeti sürdürülebilmek	54	66.67	27	33.33	-	-	-	-	-	-	4.67
Toplam maliyetler	53	65.43	28	34.57	-	-	-	-	-	-	4.65
Üretim yerinin seçimi	52	64.20	29	35.80	-	-	-	-	-	-	4.64
Pazar koşulları ve fiyat değişimi	52	64.20	29	35.80	-	-	-	-	-	-	4.64
Kişisel eğilim ve tercihler	50	61.73	29	35.80	2	2.47	-	-	-	-	4.59
Faaliyet alanı ile ilgili bilgi düzeyi	49	60.49	28	34.57	2	2.47	2	2.47	-	-	4.53

Araştırmada kadın üreticilerin kırsal kesimde iş kurarken önem verdikleri beklentiler de araştırılmıştır. Verilen yanıtlara göre en fazla önem verilen beklentilerin sırasıyla; 'Para kazanmak', 'Tüketicilere doğal gıdalar sunmak', 'Aile bütçesine katkıda bulunmak' ve 'İstihdam olanaklarını artırmak' olduğu saptanmıştır (Çizelge 11).

Çizelge 11. Kadın üreticilerin tarımsal girişimcilikten beklentilerine verdikleri önem düzeyleri**Table 11.** The level of importance women farmers attach to their expectations from agricultural entrepreneurship

Beklentiler	Önem düzeyi										Ortalama
	Çok önemli (5)		Önemli (4)		Kararsız (3)		Önemli değil (2)		Hiç önemli değil (1)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Para kazanmak	62	76.54	18	22.22	1	1.23	-	-	-	-	4.75
Tüketicilere doğal gıdalar sunmak	59	72.84	22	27.16	-	-	-	-	-	-	4.73
Aile bütçesine katkıda bulunmak	60	74.07	21	25.93	-	-	-	-	-	-	4.72
İstihdam olanaklarını arttırmak	58	71.06	23	28.40	-	-	-	-	-	-	4.72
Çalışmak ve kendini değerli görmek	59	72.84	21	25.93	1	1.23	-	-	-	-	4.69
Tarımsal yenilikleri uygulamak	59	72.84	19	23.46	3	3.70	-	-	-	-	4.69

Araştırmada kadın üreticilerin girişimcilik kararlarında önem verdikleri kriterler Bulanık Eşli Karşılaştırma yöntemiyle değerlendirilmiştir ve sonuçlara ilişkin tanımlayıcı istatistikler Çizelge 12'de gösterilmiştir. Elde edilen ağırlıklara göre girişimcilik kararlarında etkili olan kriterler büyükten küçüğe sıralanmıştır. Araştırmada kadın üreticilerin girişimcilik kararlarında en fazla önem verdikleri kriterin aile yapısı ve sosyal çevre olduğu tespit edilmiştir. Bunu önem düzeyine göre takip eden diğer kriterler ise sırasıyla demografik özellikler, kişilik özellikleri ve ekonomik faktörlerdir. Girişimci destekleri ise ankete katılan kadınların girişimcilik kararlarını en az etkileyen kriterdir. Friedman testi sonuçlarına göre tercihler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Buna göre girişimcilik kararlarında önem verilen bazı kriterlerin, diğerlerinin üzerinde tercih edildiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte Kendall's W değerinin 0.685 olarak tespit edilmiş olması, girişimcilik kararlarında önem verilen kriterlerin ağırlıkları belirlenirken ankete katılanlar arasındaki uyumun güçlü olduğunu göstermektedir.

Çizelge 12. Kadın üreticilerin girişimcilik kararlarında önem verdikleri kriterler**Table 12.** Criteria women farmers attach importance to in their entrepreneurship decisions

Kriterler	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Aile yapısı ve sosyal çevre	0.645	0.123	0.272	0.913
Demografik özellikler	0.598	0.112	0.329	0.950
Kişilik özellikleri	0.510	0.152	0.099	0.868
Ekonomik faktörler	0.280	0.087	0.099	0.500
Girişimcilik destekleri	0.194	0.117	0.000	0.639

Friedman testi $p < 0.01$ için anlamlıdır. Kendall's W: 0.685

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Günümüzde girişimcilik, işsizliği azaltılmasında, insan ve kaynak verimliliğinin ve gelirin artırılmasında önemli katkılar sağlamaktadır. Bu nedenle gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede girişimciliğin özendirilmesine çalışılmaktadır. Bu amaçla da özellikle küçük işletmelerin teşvik edilmesi, rekabet gücü kazandırılması, uluslararası düzeyde geliştirilmesi ve girişimciliğin yaygınlaştırılması için destekleme programları uygulanmaktadır. Türkiye'de de girişimcilik kültürünün bireysel ve kurumsal açıdan geliştirildiği ve yaygınlaşması için teşvik edildiği görülmektedir.

Girişimcilik özellikle 1980'li yıllardan itibaren kadınların da ilgi alanı içerisine girmiştir. Son yıllarda, dünyada çalışan nüfusun demografik yapısında görülen değişiklikler kadınları da etkilemiş ve girişimcilik faaliyetleri ile ekonomik hayatın vazgeçilmez aktörleri haline gelmişlerdir. Girişimci kadınlar, aile, toplum ve ülkeye ekonomisine katkılar sağlamakla birlikte, ekonomik gelişme ve kalkınmada erkeklerle birlikte önemli sorumluluklar üstlenmişlerdir.

İşgücü istihdamında tarımsal faaliyetlerin öneminin giderek azaldığı günümüz koşullarında, tarımda kadının yeri ve ekonomik faaliyetlere katılımı ise farklı bir görünüm kazanmıştır. Tarımda kadınların üretime katılımı, ailenin sahip olduğu arazi varlığına, gerçekleştirilen tarımsal faaliyete ve ailenin gelir düzeyine bağlı olarak değişmektedir (Peker ve Kubar, 2012). TÜİK verilerine göre, tarımda istihdam edilen kadın nüfusun %14.3'ü kendi hesabına çalışmakta, %0.1'i de işveren durumundadır (TÜİK, 2020).

Kırsal kadınlar girişimcilik faaliyetlerinde çeşitli zorluklarla karşılaşabilmektedir. Yapılan araştırmalara göre kadınların kırsal alanda girişimcilik faaliyetlerini engelleyen en önemli unsurlar; eğitim düzeyinin düşüklüğü, bastırılmış kadın davranışları, toplumda kabul gören önyargılar, ev-iş uyumsuzluğu, kendini girişimci olarak görememe, kredi kaynaklarına erişememe, örgütsüzlük, düşük gelir düzeyi, teminat gösterememe, kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerin duyarsızlığı, kurumsal bilgi yetersizliği, cinsiyet eşitsizliği algısı, farkındalık ve duyarlılık eksikliği olarak bildirilmektedir (Can ve Karataş, 2007; Kulak, 2011; Gülçubuk ve ark., 2011; Fidan ve Nam, 2012; Soysal, 2013; Germir, 2015).

Günümüzde tarımda kadının yeri ve girişimcilik faaliyetlerini sınırlayan unsurlar farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda da ortaya konulmuştur. Örneğin Nijeryada yapılan bir araştırmada kadın üreticilerin %88.1'inin düşük kazanç elde ettikleri ve %86'sının girişimcilik eğitimi almadıkları saptanmıştır. Kırsal kesimdeki kadınların hasat sonrası işlere daha çok dahil olduğu, başlangıçta sermayelerinin düşük olduğu ve bunun da işletmelerin sürdürülebilirliğini etkiledikleri ortaya çıkmıştır (Onwurafor and Enwelu, 2013). Hindistan'da yapılan bir araştırmada, kadınların girişimsel davranışları ile sosyo-ekonomik özellikler ve ailedeki girişimci sayıları arasında ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kadınların girişimsel davranışları ile eğitim düzeyi, aile geliri ve risk alma istekliliği arasında pozitif bir ilişki vardır (Jaisawal and Patel, 2012). Hindistanda yapılan bir başka araştırmada ise süt sığırcılığı yapan kadın üreticilerin girişimcilikle ilgili davranışları incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre girişimcilik davranışlarındaki değişim, süt sığırcılığı deneyimleri, sosyal katılımçılıkları, eğitim düzeyleri ve süt sığırcılığından elde edilen net gelir ile açıklanmaktadır (Subrahmanyeswari et al, 2007).

Bu araştırmanın sonuçlarına göre kadın üreticilerin ortalama yaşı 50'nin altındadır, ancak eğitim düzeyleri düşüktür (6.72 yıl). %73'ü girişimcilik konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünmektedir. Buna karşın büyük çoğunluğu girişimcilik konusunda eğitim almadığını belirtmekte ve bu konudaki temel bilgi kaynağını sosyal çevre olarak göstermektedir. Kadın üreticilerin büyük kısmı tarımsal üretim kararlarında kendi bilgi ve deneyimlerinden yararlanmaktadır. Kadın üreticilerin girişimcilik kararı almalarında hane gelirlerine katkıda bulunma isteği, bağımsızlık ve başarıya isteği önemli rol oynamaktadır. Kadın girişimciliğini olumsuz etkileyen en önemli faktörler olarak toplumun kadın girişimcilere olumsuz bakışını ve cinsiyet ayrımcılığını görmektedirler. Kadın girişimcilerin çalışkan, disiplinli ve yenilikçi olduklarında başarılı olabileceklerine inanmaktadır. Eğitimin, desteklerin ve danışmanlık hizmetlerinin artmasının kadın girişimci sayısını arttıracaklarını düşünmektedirler. Kadın üreticilerin girişimcilik kararlarında en fazla önem verdikleri kriterin aile yapısı ve sosyal çevre olduğu tespit edilmiştir.

Kırsal kesimde kadınların içinde bulunduğu koşulların girişimcilik faaliyetini etkilediği ve farklılaştırdığı, Türkiye'de daha önce yapılan araştırmalarda da ortaya konulmuştur. Örneğin Tokat ilinde yapılan bir araştırmada kırsal alanda kadınların hayvansal ve bitkisel üretime katılımlarının dağ köyü ve ova köylerine göre farklılık gösterdiği saptanmıştır (Erçoban, 2009). Yine Tokat ilinde yapılan başka bir araştırmada, kadınların bitkisel ve hayvansal üretimin her aşamasına katıldıkları belirlenmiş, kadınların eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve kırsal kesime yönelik yapılan bütün çalışmalarda toplumsal cinsiyet rolleri göz önünde bulundurularak yapılacak çalışmaların etkinliğinin artırılması gerektiği ileri sürülmüştür (Kızılaslan ve Yamanoğlu, 2010). İplik (2012) tarafından yapılan bir araştırmada, Osmaniye ilinde girişimci kadınların iş kurarken, kadını olgusuna çevrenin olumsuz bakışı ve sermaye temini; işlerini yürütürken ise aşırı yorgunluk ve pazarın durgun olması gibi konularda sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Ülker (2013) tarafından Tekirdağ ilinde yapılan bir araştırmada, kadın girişimciliğini olumsuz etkileyen faktörler; kadının sermayesinin olmaması, kadınların ev ve çocuklar ile ilgilenmeleri, kadın girişimciliğinde destek, teşvik vb. politikaların geliştirilmemiş olması ve kadınların örgütlenmemiş olması olarak saptanmıştır. Çanakkale ilinde yapılan bir araştırmada ise kırsaldaki kadınlarda girişimcilik isteğinin olduğu, ancak bu konuda mevcut politika ve desteklerden haberdar olmadıkları ve işe nereden başlayacaklarını bilmedikleri saptanmıştır (Erkan Bintaş, 2018).

Bu sonuçlar ışığında, kırsal kesimde kadın girişimciliğinin önündeki engellerin ortadan kaldırılması ve girişimcilik olgusunun kadınlar arasında yayılabilmesi için bazı önlemler alınması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Aşağıda bu konuda bazı öneriler sunulmuştur;

- Kırsal alanda yaşayan kadınların düşük eğitim düzeyleri ve eğitim imkânlarından yeterli düzeyde yararlanamamaları, girişimcilik açısından karşılaştıkları en büyük sorunlardan biridir. Bu nedenle, kırsal alandaki genç kızlar aileleri tarafından eğitim hayatlarına devam etmeleri yönünde teşvik edilmelidir. Ayrıca eğitimli genç kızların, aile yaşamları dışında daha aktif rol oynayabilmeleri için girişimciliğe yönelik kurslar/sertifika programları düzenlenerek bu yöndeki potansiyelleri artırılmalıdır.
- Kırsal alanda kadın girişimci olmanın önündeki engelleri kaldırmak amacıyla, girişimci rol modellerin artırılması, iş fikri oluşturma ve iş kurmaya yönelik yönlendirici ve bilgilendirici faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, bu imkânların kırsal alana taşınması ve finansman kaynaklarına erişimin mümkün kılınması önemli rol oynamaktadır. Özellikle kırsal alanda kadın girişimcilere yönelik cinsiyet ayrımcılığı konusunda kamuoyunda bilinçlendirici faaliyetler düzenlenmesi gerekmektedir.
- Girişimcilik faaliyetinde bulunan kadınların hem üretken, hem de tarımsal yenilikler konusunda bilinçli olabilmeleri için, güncel bilgi paylaşımı konusunda gerek ulusal, gerek yerel bazda iyi bir iletişim ağı kurulması ve internete erişim olanaklarının artırılması sağlanmalıdır.
- Kadın üreticilerin kırsal alanda iş fikirlerini uygulamaya koyabilmeleri ve bunun sürdürülebilirliğini sağlamak adına, orta ve uzun vadeye dayalı, pazarlamaya yönelik imkânların kolaylaştırıldığı tedbirler alınmalıdır. Ayrıca kırsal alanda kadın üreticilere yönelik ürün pazarlaması ve satışını içeren eğitim programları düzenlenmelidir. Kırsal alanda yaşayan kadın üreticilerin faaliyet göstermek istediği alanlardan biri olan kırsal turizmin gerçekleştirilebilmesi için, kadınlara kırsalda tarım dışı alanlarda bu gibi konularda destekler verilmelidir.
- Kadın üreticilerin çocuk bakım sorununu ortadan kaldırmak için kırsal alanlara kreş/gündüz bakım evleri açılmalı, bu sayede kadınların iş hayatına girmeleri kolaylaştırılmalı ve kadın istihdamını olumlu yönde etkilemesi sağlanmalıdır.

- Kırsal alanda kadın istihdamını artırılmasında devletle birlikte ve sivil toplum örgütleri de destekleyici olmalıdır. Bu konuda yürütülen çalışmalar çeşitlendirilmeli, kadın istihdamının artırılmasına yönelik konulara hükümet politikalarında da yer verilmeli, kurumların sorunları iyileştirmeye yönelik olarak koordineli bir biçimde hareket etmesi sağlanmalıdır.
- Kadınlar tarımsal girişimcilik ile kırsal kalkınmaya katkıda bulunabilirler, kendi kararlarını alabilirler ve aynı zamanda söz sahibi olabilirler. Bu nedenle tarım kesimindeki kadınlara iş güvencesi ve sosyal güvenlik imkânı sağlanmalıdır. Ayrıca kadın girişimciler kooperatiflerde aktif bir biçimde örgütlenmeli ve önder kadın üreticilerin oluşması konusunda teşvik edilmelidir.
- Kadın girişimciliğini teşvik etmek adına tarımsal danışmanlık ağı yaygınlaştırılmalı, kadının istediği zaman, ücretsiz bir şekilde, kırsal alanda teknik konularda doğru bilgiye ulaşması sağlanmalıdır. Bu konuda kırsal kesimde görev yapan Ziraat Mühendislerinin tarım alanlarında aktif rol oynaması sağlanmalıdır.
- Kadın üreticilerin kaynaklara ve mikro kredi uygulamalarına erişimi sağlanmalıdır. Kırsal alanda girişimcilik konusunda başarılı kadın üreticilere medyada yer verilmeli ve tanınırlıkları artırılmalıdır. Kadınların başarı hikayeleri topluma daha çok sunulmalı, medya kuruluşları bu konuda sosyal sorumluluk bilinci ile hareket etmelidir.

Teşekkürler

Bu araştırma birinci yazarın yüksek lisans tezinin bir bölümüdür. Bu araştırmaya 18-ZRF-013 No'lu proje çerçevesinde finansal destek sağlayan Ege Üniversitesi BAP Koordinasyon Birimine teşekkür ederiz.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyan Özeti

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını ve intihal yapmadıklarını beyan eder.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

KAYNAKLAR

- Abay, C., Saner, G., Atış, E., 1999, *İzmir'de Kırsal Kadına Yönelik Eğitimin İstihdama Etkisi*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Arıkan, G., 1988, *Kırsal Kesimde Kadın Olmak*, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 5(2):1-16.
- Ataseven, Z., Gülçubuk, B., 2012, *Kırsal Refahın Artırılmasında Kadın İstihdamının Rolü*, 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 5-7 Eylül 2012, Konya.
- Aydın Can, B., Engindeniz, S., 2019, *Türkiye'de Kırsal Kesimdeki Kadınların İstihdam Sorunları, Düünden Bugüne Ekonomi Yazıları-II* (Edit. Orhan, E., İnce, M.R., Demir, S.), Umutepe Yayınları, Kocaeli, s.82-105.
- Barlas, S., Örmeci Kart, M.Ç., Kınıklı, F., Işın, Ş., 2019, *İzmir İli Menderes İlçesinde Kesme Çiçek Üreticilerinin Üretim Kararlarını Etkileyen Faktörler*, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 50(3): 231-238.
- Bedük, A., 2005, *Türkiye'de Çalışan Kadın ve Kadın Girişimciliği*, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 3(12): 106-117.
- Bilgin, N., 1995, *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*, Sistem Yayıncılık, Ankara.
- Bozdemir, M., Bayramoğlu, Z., Ağızan, K., Ağızan, S., 2019, *Mısır Üretiminde Geleceğe Yönelik Beklenti Analizi*, Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 7(3):390-400.
- Can, Y., Karataş, A., 2007, *Yerel Ekonomilerde Kalkınmanın İtici Gücü Olarak Kadın Girişimcilerin Rolü ve Mikro Finansman: Muğla İli Örneği*, Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi, Yerel Ekonomiler Özel Sayısı, Mayıs, s.251-261.
- Çelik, N., 2018, *Tarımda Kadın Girişimciliği ve Genç Çiftçi Projesi: Kahramanmaraş İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Durna, D., 2018, *Kırsal Alanda Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesinin Yerel Ekonomik Kalkınmaya Etkileri: Balıkesir İli Umay Çiftliği Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erçoban, M., 2009, *Tokat İli Merkez İlçede Kadınların Tarımsal Faaliyetlere Katılımları ve Yayımdan Yararlanma Olanaklarının Karşılaştırmalı Bir Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Erkan Bintaş, A., 2018, *Çanakkale'nin Bigalı Köyü'nde Kırsal Kalkınmada Kadın Girişimciliği ve Ekoturizm İlişkisinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Esen, E., 2013, *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Kırsal Kadının Durumu ve Almanya'dan Proje Uygulama Örnekleri*, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 12(1):105-127.
- Fidan, F., Nam, D., 2012, *Kırsal Turizmde Yeni Dinamikler: Kadın Girişimciler-Taraklı Örneği*, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (23): 51-57.
- Germir, H.N., 2015, *Women and Disabled Entrepreneurs Awareness Regarding Establishing for the Support of Employment Policies*, International Refereed Academic Social Sciences Journal, 18(6):125-154.
- Gülçubuk, B., Savcı, İ., Özer, D., Demiryürek, K., 2011, *Türkiye'de Kırsal Alanda Kadının Girişimciliğini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Kadınların Bu Konuda Güçlendirilmesine Yönelik Politika Önerilerinin Geliştirilmesi*, Proje Sonuç Raporu, TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Destek Grubu (SOBAG) Proje No: 108K523, Ankara.

- Gülçubuk, B., Savcı, İ., Özer, D., Demiryürek, K., 2012, Kırsalda Yoksulluğu Azaltmanın Bir Aracı Olarak Kadın Girişimciliği, 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 5-7 Eylül 2012, Konya.
- Güleç, S., 2011, Kadın Girişimciliği-Karaman Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Günden, C., Miran, B., 2007, Bulanık Eşli Karşılaştırma Yöntemiyle Çiftçilerin Amaç Hiyerarşisinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 20(2):183-191.
- Güresinli, S.B., 2015, Tarım Sektöründe Aile Çiftçiliği, Kadın ve Genç İstihdamı Üzerine Bir Değerlendirme, AB Uzmanlık Tezi, T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- İplik, E., 2012, Osmaniye İli Kırsalında Kadın Girişimciliği, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Jaisawal, A., Patel, M.M., 2012, Entrepreneurial Behaviour of Rural Women, Indian Research Journal of Extension Education, 12(1):55-59.
- Kaçar, H., 2018. Göksun İlçesi Genç Çiftçi Desteklemesi Etki Analizi Çalışması. Tezsiz Yüksek Lisans Projesi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Kantar, M., 1999, Girişimcilik ve Kırsal Kadınlar, Tarım Ekonomisi Dergisi, 4(1-2): 29-42.
- Karaturhan, B., Ünsal, G., Issabek, B., Güler, D., 2017, İzmir İlinde Kırsal Kadın Girişimciliği ve Bunu Etkileyen Faktörler, Tarım Ekonomisi Dergisi, 23(1):85-91.
- Kaya, T. ve Atsan, T., 2012, Kırsal Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumları ve Geleceğe Yönelik Beklentileri (TRA1 Bölgesi Örneği), Tarım Ekonomisi Dergisi, 18(1):1-11.
- Kıral, T., Kasnakoğlu, H., Tatlıdil, F.F., Fidan, H., Gündoğmuş, E., 1999, Tarımsal Ürünler İçin Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve Veri Tabanı Rehberi, TEAE Yayın No:37, Ankara.
- Kızılaslan, N., Karaömer, M., 2015, Kırsal Kadınların Girişimcilik Özellikleri ve Girişimciliği Etkileyen Faktörlerin Logit Analizi İle Değerlendirilmesi (Hatay İli Araştırması), Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 10(1):151-166.
- Kızılaslan, N., Yamaoğlu, A., 2010, Kırsal Alanda Kadınların Tarımsal Üretime ve Aile İçi Kararlara Katılımı: Tokat İli Örneği, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(13):154-166.
- Kızıloğlu, R., Kızılaslan, N., 2017, Kahramanmaraş İli Merkez İlçe Kırsalında Çiftçilerin Gübre Kullanım Durumu, Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 5(1):18-23.
- Kulak, E., 2011, Tarımsal Üretim Süreçlerindeki Değişimin Kırsal Alanda Kadın İstihdamına Etkileri: 1980 Sonrası Gelişmeler, Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Memiş, H., Paksoy, H., Paksoy, S., 2007, Bölgesel Kalkınmada Kadın Girişimciliğinin Önemi: GAP Bölgesinde Bir Araştırma, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi (5:1).137-152.
- Newbold, P., 1995, Statistics for Business and Economics, Prentice Hall International Editions.
- Onwurafor, E., Enwelu, I., 2013, Rural Women Entrepreneurship in Agro-Food Processing in Enugu State, Nigeria, International Journal of Research Applied, Natural and Social Sciences, 1(2):13-30.
- Özdemir, B., Akbay, C., Çelik, A., 2015, Mersin İli Gülnar İlçesi Elma Üreticilerinin Mevcut Durumu ve Sorunlar, Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 8(2):56-58.
- Pedrycz, W., Gomide, F., 1998, An Introduction to Fuzzy Sets, The MIT Press, Massachusetts, p. 465.
- Peker, A.E., Kubar, Y., 2012, Türkiye'de Kırsal Kesimde Kadın İstihdamına Genel Bir Bakış, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(2):173-188.
- Soysal, A., 2013, Kırsal Alanda Kadın Girişimciliği: Türkiye İçin Durum Değerlendirmesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 8(1):63-189.
- Subrahmanyawari, B., Veeraraghava R.K., Sudhakar Rao, B., 2007, Entrepreneurial Behavior of Rural Women Farmers in Dairying: A Multidimensional Analysis, Livestock Research for Rural Development, 19(1).1-9.
- Şahin, E., 2009, Kadın Girişimcilik ve Konya İlinde Kadın Girişimcilik Profili Üzerine Bir Uygulama, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 17: 287-309.
- Tatar, N., 2018. Kırsal Alanda Kadınların Girişimcilik Algıları: Konya İli Derbent İlçesi Örneği, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Konya.
- Tiryakioğlu, M., Artukoğlu, M.M., 2015, Sofralık Zeytin Üretimi, Pazarlaması, Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Akhisar İlçesi Örneği, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 52(2):131-139.
- Tok, N., Tunalıoğlu, R., Çobanoğlu, F., Türker, E., 2016, Kadın Girişimcilerin Bazı Sosyo-Ekonomik Karakteristiklerinin Belirlenmesi. Türkiye 12. Tarım Ekonomisi Kongresi, 25-27 Mayıs 2016, Isparta.
- TÜİK, 2020, İstihdam ve İşsizlik İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr>; Erişim: 24 Eylül 2020.
- Türkten, H., Demiryürek, K., 2015, Türkiye'de Kadın ve Kadın Girişimciliği, Türkiye Tohumcular Birliği Dergisi, 16:57-59.
- Uzmay, A., Karaturhan, B., 2015, Study on the Factors Affecting the Choices of Initiative Areas for Prospective Rural Women Entrepreneurs in İzmir Province, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 52(2):181-189.

- Ülker, E.U., 2013, *Kırsal Alanda Kadın Girişimciliğine Etki Eden Faktörler ve Tekirdağ İlinde Mevcut Durumun Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Yağcı, F., Bener, Ö., 2005, *Girişimci Kadınların Demografik ve Genel Karakteristikleri İle Kadınları Girişimciliğe Motive Eden Faktörler*, *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(2005): 85-100.
- Yalman, İ. N., Gündoğdu, Ö., 2014, *Kadın Girişimciliği ve Bölgesel Kalkınma: TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat) Bölgesinde Uygulama*, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 9(1):39-70.
- Yetim, N., 2002, *Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği*, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 2(2):79-92.
- Zihnioğlu, Ö., 2013, *Kadın Güçlendirilmesi ve İstihdam*, *İstanbul Kültür Üniversitesi, Küresel Eğilimler Serisi*, 8:1-8.